

ACC. N:R M. 9050:1-19.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emil Jönsson
Härad: Luggude Adress: Norrum, Hånstorg
Socken: Väsby Berättat av: Densamme
Uppteckningsår: 1943. Född år 1861 i Väsby kyrkoby

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lägner ang. bebyggelse, övernat.
väsen, kyrka m. m.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: *Skåne*
Härad: *Luggude*
Socken: *Wäsby*
Uppteckningsår: *1943*

ACC. NR. *M. 9050: 1.*

Upptecknat av: *Emil Fönssön*
Adress: *Norråm nr Glömsborg*
Berättat av: *Dea*
Född år *1861* i *Wäsby, kyrkoby*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ovan nämnde född 1861 i Wäsby socken och
bott der i 37 år, kan ännu påminna mig
några sägner som jag kanske i förbigående
något förut omnämnt. Dessa sägner kun-
na indelas i två slag nämligen: Sådana
som äro fantasiska, om jättar och troll,
och deras gerningar, samt sådana sägner
som äro mera av konkret natur. Det
förra slaget av sägner är det som egentligen
borde kallas för sagor, eller otroliga sägner,
men det senare slaget, om möjliga, saker,
personer, ting och händelser, borde då kallas
för trovärdiga sägner. Men stort avstånd

Från saga och sägen, måste man taga,
aussernde på sådant som t.ex. Historiska
romanser och berättelser med en samman-
blandning av lögn (under smeknamnet "dikt")
och sanning, då visserligen årtal och datum
bestyrka det historiska, men inslaget, måste
vara fantasifoster. Även om ännu större
avstånd får sägnerberättaren taga ifrån
Spaltfyllnads-skriftställarnes berättel-
ser, ty de äro ej uppblandade med något,
utan bestå af bara lögn, i alla variation-
ner.

Wäsby Socken:

Den första bebyggelsen, förtäljer sagan,
skulle varit en jätte med familj, som
rådde om hela Kullakrokan och ingen
sockenindelning var då, men jätten bodde i
Kullaberget, och att inte hans dotter var
av minsta slaget, kunde man förstå, då hennes

Så skickade henne längre ner åt slätten
att hermta ett förkläde fullt jord, att lägga på
stenhällar-åkrarne. Hon gick och tog ett hak
midt i Skåne, på Söteråsen, och fyllde sitt för-
kläde, men det var knappt tyget i förklädet kun-
de hålla och som hon visste att på mycket som
nöjligt behövdes att läggas på det nakna berget
ty det var knappt att det kunde plöjas på stens-
grunden, så gjorde hon sin flit och öste i för-
klädet så mycket hon vågade. När hon så, vid
hemfärden hoppade över Rönneån, så brast
ett litet hål på förklädet och dröslade ut Hermi-
nge backe. Kan tänka det var varken vägar
eller stigar, utan lösen gick hit och dit, men
mer och mer öppnade sig bristningen, och då
hon ett ögonblick stannade, så blev der strax
en liten jordbunk som nu kallas Svedberga
Kulle. Om storleken av denna "Sve-bjars" Kulle

kan man göra sig en föreställning, då den ligger på omkring 75 hektar i basytan, och en annan sägen berättar, att om man kunde ställa Wäsby kyrka, nere på botten i "Sve-bjärs-Kulle", så skulle inte tornspiran synas upp om, och Wäsby kyrktorn är 130 fot högt. Hérninge backe är ej så hög, men större i omfattning än Svodberga Kulle. Jättens dotter kom hem och det blev äkerjord på berget intill denna dag. Men av jättefamiljens boningar i grotterna, som äro ganska små, synes ej att jättarne varit av sådan storlek som sägen berättar. Om dessa jättar gjort en i berget utrymme 30 meter lång, 1 meter bred grotta, som för kallades för "Sölvpickarhål", vet man inte. Senare kallades grottan för Silvergrottan, och man trodde att silver skulle finnas i berget. Men så är det en annan, mera med verkligheten

översens-stämmande sägen och bör hänföras till de trovärdiga sägnerna. Denna handlar om en annan Kullaman som kommit från "Fränkarike" och skulle ha bosatt sig på Kulla-berg. Han hade tolf söner och från dem härstammar en vitt utgrenad släkt i alla de 10 Kullasöcknarne. Vad stamfadern hette fick jag aldrig veta (liksom icke heller namn på jätten i flöregående saga) men numera fins ingen utländsk häntydning i släkten, ty den tid då detta bosättande inträffade torde vara mycket länge sen, möjligen strax efter Digerdöden år 1350. Detta senare påstående bestyrkes av en annan sägen som förmäler att presten härjät så svårt i Väsky socken, att endast en enda människa em. 14 a. 15 års pojke fanns levande i Gössarps by. På den tiden skulle det vara lika dant med Jönstorp socken, der i den

6
till Gössarp gränsande byn Glimminge, icke
hvarlevde och ännu en liten flicka i barnålder.
Den emellan dessa båda byar flytande "Görsen",
varav byn Gössarp, fordom Görsarp, fått sitt namn,
var i den tiden ett vidt överflödande vattendrag,
som ingen av dessa båda barnen kunde komma
över. Men de hade fått syn på varandra, att de
funnos och kunde tala med varandra, tvärs
över "Görsen". Det berättades att pojken frågat
flickan om hon hade något bröd, och hon svar-
at att det var upphängt i håliga kakor på stäm-
ger så högt att hon inte kunde "nå" dem, och hon
visste inte hur hon skulle göra. Då skulle poj-
ken svara: "Du ska ta bakugns-gremlan, som
är långt skäft på, och försöka att peta eller stöta
till stängerna eller kakorna så att de falla ner".
Lägner berättar att det lyckades för flickan då
hon följde hans råd. Men hur det sedermera

blev för de två barnen, omtalades inte. Förmodli-
gen fanns folk i andra byar som kunde hjälpa
dem. Hur som helst, om det var före eller
efter Digerdöden, så måste flera årtusendraden
hava förflyttit sedan Kulla släkten (till vilken
jag också hör) begynte utbreda sig i Wäsby så-
väl som i de andra socknarna i "Kullen".

För närvarande kan jag omnämna tre gre-
nar inom Wäsby socken: Långaröds, Wäsby,
och Lönshogs-grenarna, som voro stammar
för Kulla släkten. Långaröds grenen min
Far-Farfar, hette Nils Långelön. Min Farfar
Måns Nilsson och hans bröder, Jöns Nilsson i Långaröd
Jonas Nilsson Långaröd, Lars Nilsson Skoghus Allerum,
Eskil Nilsson Ramlisa och Gynhult, Bengt Nilsson
Vikens By. Far Nilsson i Nyhamn. Alla hemmans-
ägare utom Tor Nilsson Lund Nyhamn, skeppare.
Måns Nilsson i Långaröd, min Farfar född 1796-

hade en hustru, "Rigel Jönsdöter", min. Farmor
vars bror Jöns Jönsson gifte sig i Lönskog med
en dotter till Store Jöns i Wäsby, och köpte går-
den av den gamle Lönskogs släkten. Den gamle
Lönskoggrenen var hemmansägare i Wäsby by:
Måns Andersson, Nils Andersson, Truls Andersson,
Jöns Andersson i Tunneberga, Tor Andersson Skeppare
Nyhammar, Anders Andersson Flöringe. En syster
gift med Store Jöns son Anders Jönsson i Wäsby
n:st. Den nyare Lönskogsgrenen Jöns Jönssons
och hans hustru "Hanas" söner: Petter, Anders, Nils,
Jöns, Emil, Johannes, Magnus och Bengt.
Av dessa 8 söner voro 5 hemmansägare i Wäsby
men Petter och Emil grosshandl. i Stockholm och Magnus
sjökapten i Newyork. Alla hade endast ett förnamn
och Jönsson till efternamn. Men Bengt och Johan-
nes flyttade Bengt till Stockholm och kallade sig Lönskog
och Johannes blev Landbrukare i Lödermanland.

Så var det Wälslygrenen av Kullasläkten på min
Mors sida: Min Morfar Rasmus Carlsson, hans
Lars Rasmusson, söner Rasmus, Göns och Pål.
Rasmus Carlsson son Lars, fem döttrar, Hanna,
Kjersti, Ingar, Boel (Min Mor) och Lissa. Tre
gifta i Wälsly, nämligen Ingar och Lissa ogifta. Alla
hade bara ett förnamn och Rasmus dötter till efter
namn även om de vara gifta. Namnen bruka-
des så på den tiden. I Ingelsträde var hem-
mansägaren Nils Nilsson, Truls Nilsson, Anders
Gönsson, den yngre, och Svendsen m.fl. Det bleve
jag att räkna upp större delen av kyrkoarkivet,
men till slut får jag således nämna, att jag själv
och således mina barn tillhöra den sägenom-
spunna så kallade Kullasläkten, som även i
liland kallades för det starka "släktet", emedan
en mängd av den släktens män voro ovanligt
starka karlar. Talrikast tycks Kullasläkten vara

representerad inom Wäsby, Brunnby, Jönstorp,
Wikens och Höganäs socknar, men spåras
icke alenast i de tio Kulla socknarna, utan
snidtt ut på den Skånska slätten, och nu har
jag av samma släkt, bott i Småland i Ler-
nobergs Län i 45 år och lemnat spår av Kulla
släkten. Om kyrkan och kyrkogården
i Wäsby. Om själva dess historia
vore nog mycket att skriva, men sådant får
man ju ej lov att kalla för sägner, annars
vore ju hela sammandraget av hopsamlade
historier om kyrkan och kyrkogården mycket
mer omfattande och bestyrkande sägner.
Det sades att Wäsby kyrka i forna tider, skolat
tillhördt som ett annex till Brunnby. Att
tornets murar 2 gånger varit nära att rasa,
varföre en avsatts på norra sidan av tornet upp
hemmit ena gången och andra faran för tornets

nedrasande synes å västra sidan, som visar
mot landsvägen, då på muren insattes alns-lån-
ga siffror 11770, genomgående murankare,
att hålla ihop hällerstenarne. Troligen har
kyrktornets träspira, genom dessa rasrande,
kommit att luta på $3/4$ alm emot väster. En
sagen var att en man som bodde i en närbelä-
gen bondgård, norr om kyrkan, hade åtagit
sig att tjära den spåntäktla tornspiran som
är 130 fot hög, och att dervid repet släts, mannen
störtade till marken och slog sig ihjäl. Hans
hustru som stod hemma och såg händelsen,
fick i förskräckelsen sådana krafter, att hon
sprang tvärs över åkern och hoppade över kyrko-
gårdsmuren som var $3\frac{1}{2}$ alnar hög (7 fot) på
utsidorna. År 1870 föll en block bräda på en un-
rare pojke, då en annan pojke hissade honom
upp på västra sidan av tornet, som då skulle

vittrappas och kalkas. Han hette Alfred Nilsson
10 år gammal. Den stora kyrkoklockan
väger 7 skeppund 7 lis pund och 17 skälpund,
då ha med 12 57 kilo. Men kläppen ("knävelen")
och axeln med 12 tum tjockt trä av ek, och
gripjärnen i klockhängslan väga derutöver
tre hundra kilo. De ringades med strängar
Wäsby kyrkas tornspika säges eller skades
vara ett märke för seglare i Öresund. Då
en järnkonstruktion vid Höganäs, synites i
rät linie med tornet, så var rätt linjeforts-
rännan till hamnen d. v. s. träbron, som
låg långt söder om nuvarande hamnen i Höga-
näs. Wäsby ^{kyrkotorn} säges vara det högsta i hela Skåne.
En sägen berättar om en annan rät linie,
som skulle tänkas eller sigtas, mellan Wäsby
kyrkotorn, över midten av den dubbla gräns-
stenmuren, "Rågängs-gäret" mellan Wäsby och

Brunnby socknar, och sigtar på "Häskullen"
högsta spetsen på Skullaberg. Der denna
linie träffar stammuren säges vara i den-
samman nedgrävd en stor skatt. Flera
skattsökare hava försökt att finna skatten
men ingen vet om de lyckats, men deremot, att
de varit lyckats, genom störning, och över-
rumplig i sitt förhasande. Skattsökare
sägas också hava gjort grävningar i de gamle
gravkullarne vid Öresund mitt för Lång-
tröd och Höganäs. Gravkullarne kallades, Låne-
höj, Trästena-höj, och Bonn eller Bottehögen.
Alla dessa högar belägna vid sundet och äro
nu inom staden Höganäs gränsområde och tis-
ligen förstörda. Wäsby kyrkas stora ring-
bellocka, förut nämnd, är omgjuten 1804, men or-
saken till omgjutningen var, enligt sägen, den,
att en stark karl i Wäsby Hovgård, hade så

kraftigt slagit den tunga "senneveln" (kläppen)
i kanten på klockan, vid klärning en lör-
dagskväll, så att klockan sprack och man
vågade icke ringa med den ifall den fölle kör-
der, varför omgjutning, beslöts. Min Mor
Farfar var i den tiden kyrkovärd, Lars Rasmus-
son i Wäsby. Den starke karlen hette Bengt
Jönsson i Wäsby Hörgård. Ringning av kyr-
klockorna gjordes med "strängar" och var
något som var ganska svårt och kunde omöj-
ligen göras med mindre än tre starke karlar,
om bägge klockorna skulle ringas. Flera olycks-
händelser försakades. Klockarens dräng var
skyldig om helgedag att hjälpa till med ring-
ning. Vid begravning måste, och även vid så
kallad "själ-ringning", vara sex ringare, så att
de kunde arlösa varandra. Vid begravning fick
någon av de, för tillfället arlöste, gå opp i "Lyhälet"

och hålla utkik samt geva tecken till dem som drogo i tågsträngarne i klockorna, ty att tala till dem, under ringning, var omöjligt. Vid eldsolyckor, "eldsvådar", i eller utom församlingen, brukade de närboende gå upp i kyrktornet och försöka göra sig en föreställning om var eldsvådan kunde vara belägen, och om den var nära, brukades att klämta med den stora klockan. Ingenstädes ringdes i kyrkklockorna med, så kallad, mekanisk ringställning i förra tiden utan endast i Jönstorps kyrka då år 1880 insattes mekanisk ringapparat. Klockorna hängde stilla och klockor ålgo utanpå klockorna växelvis, men ljudet var mycket försvagat, så att det knappt nådde Wäsby, men som förut hörts mycket tydligare. I Högarnäs församling, som utlöts från Wäsby, ringdes i deras kyrka med stålstänger.

Namnet Wäsby tros vara uppkommit derigenom att i forna dagar, tider, gick en vattenström ifrån Höganäs till Skelderviken och i tidens längd uppgrundades vattendraget och blev artingen genom Svenska landets höjning eller av annan orsak, endast ett grundt träsk, som med ett bredt bälte går på samma ställe tvärs över landet. Gamla förmultnade båtar (urholkade kanoter) har funnits, vid grävningar i gyttjan. Denna gyttja kallas av ortsbefolkningen för Röaredyn, därför att den är röd. Liksom om en orolig brand gått över området, som nu aldrig kallats för Vassarne, eller Vassarne, i anledning till vassen der väter. Den byn som lig närmast blev Vassbyn och Vassbyn och med tiden Wäsby. Ett exempel på hur namnändring på byar, kan uppstå, så är en stor by, vid norra Kidan av Vassarne som nu heter byn "Örnakärr".

men hette i forna tider Örnakärr. Både någon härads-skrivare glömt att sätta priset över O, så får byn ha detta fula namn konstet sedan hundraåls är tillbakå. Wäsby socken har ända till för kort tid sedan haft något sammanhang med Lunds Domkyrka. Det omtalades av min Morfar, hustru hennes man, min Morfar, som var vad man nu skulle kalla kommunalordförande, men då i sammanhang med Fyrkovärdssysslän, och fattigvärdsen. Alltså skulle min Morfar gå till Lunds biskopen med penningar. Som kommunikationerna vor på den tiden, på intet vis inrättade för bekvämlig trafik, så var ingen an råd än att självt gå, ty postverket var nog obefintligt. Således om pengar skulle sändas så var allt säkrast att självt leverera dem i handa som dem tillkom. Fördens skull lade min

Morfars pengarne i en påse, ty visserligen var
det kanske ingen stor summa, men själva
mynten utgjordes av kopparplåtar av 6 lin. a. 10 lin.
kvadrater, så att om även mindre till värde, ändå
ingen penninglös förlöste, utan en påse av
kalvskinn måste bäras på ryggen. Som en
väg ifrån Västerby till Lund ej var en fötgångs-
saker börda på ryggen kunde i orimligt än på
ett par tre dagar utföras, så blev Morfar trött
och lade sig att vila på väggkanten. En gång
komnade han med penningpåsen under huvu-
det. Han sov djupt, men vaknade vid att en
gammal gumma stötte med sin käpp på
honon och sade: Man, Man, ligg inte här
och sov, någon kan komma och röva bort
er påse. Plömnus vaknade och fortsatte sin
vandring. Till Lund kom han och fick ut-
rättat sitt ärende. Innan han begav sig på

heonvägen skulle han ju se den bekyttade Lunds
Domkyrkan. Bland annat såg han en lus,
som höll ett får i munnen, jätten Finn,
som hade byggt kyrkan, och förvisades ett
människoskinn, som togs fram i ett skåp.
Detta skinn, som djävulen skulle hava flätt
av en kvinna, utan att hål eller uppskär-
ning gjorts på hela huden. En annan
sägen från Wierstad i Småland förtäljer att
ett människoskinn, som djävulen tagit av
en man som kallades för Rike Ola, skulle
genom prästens makt och hans skraddarege-
ralls mod och list, blivit djävulen framtaget
och av prästen avsendt till Lunds Domkyr-
ka. Hur det tillgick hör ju inte till Wäsby so-
kens sägner, men att ett människoskinn, som
föregavs som ovan sagt, förvisades i Lunds Dom-
kyrka för min Morfar 1825 är otvivelaktigt sant.